

NA SVETI VEČER.

Mrzel veter je bril od severa; drevje, vse golo, se je stresalo, z odrtih krivih vej se je usipal sneg, suh in droban kakor pepel. Če je stopil človek na cesto, je rezko zaškripalo; zakaj zgornje plasti snega, ki je bil mestoma do kolen visok, se je držala tenka ledena, lahko lomljiva skorja.

Proti večeru je šlo, nebo je bilo sijajnomodro, solnce pa je svetilo s hladnim bleskom — in tedaj se je odpravil iz revne kajže koncu vasi majhen kuštrav fantiček, Zdenko, da si nabere v gozdu mahu. Bil je namreč sveti večer, Zdenko pa ni imel doma nič mahu, ki se rabi za to, da se postavljajo nanj pastirci in ovce. Žvižgaje je krenil Zdenko po zasneženi poti proti gozdu; sladkost svetega večera je tiho šla skozi njegovo srce in ga je mehkobno omamljala... Zasnežena polja okrog njega so počivala in snivala, livade so molčale, v gajih in logih, kjer je bilo spomladi zmerom toliko veselega ptičjega petja, je bilo vse kakor izumrlo. Posebno samotno je bilo na holmu za vasjo, kjer so se sanjave jelke in smreke šibile pod težo snega ter povešale svoje veje nizko k tlom. Kadar je zapihal skozi gozd veter, je zapihal skrivnostno in tajinstveno; nato se je sneg tiho usul z jelk, veje so nalahko vztrepetale — in zopet je bilo na holmu vse tiho. Samo časih so se vršaje vzdignile daleč onkraj gozdovja črne jate vran in kavk, letele nizko preko holma, krožile nad široko, z blestečim snegom pokrito dolino, in izginile naposled krakajoč proti južni strani. In še večja samota je zavladala potem vsenaokrog... Počasi se je ta samota zarila tudi v Zdenkovo srce, počasi je postajalo dečku hudo, prišla se ga je otožnost, in le še malo je ostalo v njegovem srcu tiste prejšnje sladkosti, ki jo podeljuje vsakemu človeku sveti večer... Toda ne — ne samota gozda, vse drugačna samota je bila, ki je dečku grenila veselje.

Sredi tihega gozda je Zdenko hipoma obstal in se zamislil... In ne hote se je dečku utrnila solza iz oči... Kje si, ljubi oče, kje, predragi brat?... Obadva se vojskujeta daleč daleč, oče na južnem, bratec na severnem bojišču. In Zdenko je prenehal žvižgati in zajokal je... Žalostni božični prazniki, ker od nikoder ni vaju, ljubi oče in predragi brat!... In še bolj je postalo dečku hudo, še bolj so lile solze po njegovih napetih licih navzdol.

Natrgal si je mahu, del ga v košarico, ki jo je imel s seboj, in nato se je vrnil s holma nazaj proti domu. V veliki domači sobi je bila napravila mati že luč, kajti zunaj se je pričelo hitro nočiti in se je naposled docela stemnilo. Zdenko je stopil v kot in je začel delati jaslice; najprvo je postavil na tisto trioglato deščico leseni, s pozlačenim papirjem ozaljšani hlevček, v katerem sta se poleg svetega Jožefa in Marije sklanjala nad božjim Detetom majhen siv osliček in ravnotako prijazen voliček; potem je natla-

čil Zdenko okrog hlevčka mahu, začel je delati hribček, ki je bil ves zelen, in po tem zelenem hribčku je pričel postavljati drevesa, košate lipe in visoke palme, pod lipami in pod palmami pa pastirce in ovce, konje, osle in dvoigrbe kamele, na katerih so sedeli sključeno, na rokah in pod pazduho bogate darove, tujci iz daljnih jutrovih dežel, v obraze kosmati, v lica očrneli in zagoreli od južnega solnca; pa tudi pisani roj pastircev je bil z darovi, namenjenimi malemu Jezusčku, ves preobložen; okrog vratu so imeli ovite ovce in so hodili globoko upognjeni, kmetice so nosile na glavah težke jerbase, polne sočivja in kruha, in še razni drugi pastirci so imeli svoje korake namerjene proti hlevčku in so držali na rokah mala bela jag-njeta, da jih bodo darovali božjemu Odrešeniku... Tako je hitelo vse proti hlevčku, vse je bilo obrnjeno proti jaslicam in vse je bilo svečano-tajin-stveno in vendar živahno veselo, in vse je oblival čar nebeške radosti — pastirce in pastirice in kmete in kmetice in jezdece iz jutrovih dežel. — Bleščeča zvezda se je nad hlevčkom prijazno zibala in se vrtela. Zdenko je obesil poleg treh angelov, ki so se vrteli na tankih nitih pod stropom, nad štalico, tudi še dva rumena ptička iz voska; tako lepa sta bila ta dva ptička in tako prijazna — kakor dva ponosna zlata kraljička sta se leske-tala na vsaki strani štalice in sta stražila Jezusčka, ki je ležal na slami v bornih jaslicah... Tako je delal Zdenko jaslice; toda zdelo se mu je, da mu to delo nič kaj posebno ne gre izpod rok... Sredi dela namreč se je nenadoma ozrl:

»Mama!... Eh, Janeza manjka, Janeza... ta je znal pastirce še naj-lepše postaviti... Meni pa še ovce nagajajo — kar nobena ne mara stati tako, kakor bi jaz rad...«

Matj si je naskrivoma otrla solzo iz oči.

»Kar potrpi, Zdenko! Bo že Bog vse tako naredil, da bo prav in dobro... Enkrat bo vojske gotovo konec — in takrat bomo praznovali vsi skupaj lep Božič, da lepšega še nikdar ni bilo...«

Tedaj je prišla v sobo Zdenkova sestra Mina, že bolj priletna, z malo premočnimi in prevelikimi zgornjimi čeljustmi in s težkima lopatastima rokama, ozrla se je na Zdenka v kotu, zmajala z glavo in navsezadnje nekaj zagodrnjala.

»Ti boš slabo napravil jaslice, ti Zdenko, to ti pravim...«

»Saj sem že rekel, da manjka Janeza!« — ji je odgovoril brat.

Mina si je uprla roki v bok, široko pogledala, nato pa trikrat zapo-redoma pomežikala z očmi, kakor da ne more prenesti svetlobe.

»In očeta!« — je pristavila za Zdenkom. »Drugače je bilo lani in druga leta poprej, vse drugače... Ej, saj pravim!...«

In obrisala si je s predpasnikom solze na obrazu.

Zdenko pa se je med težkim kihanjem, ki ga je tisti čas napadlo — jedel je bil namreč popoldne kostanj — obrnil nazaj v kot in delal jaslice naprej. Nad hlevčkom je obesil še dva ljubka svetla angelčka, ki sta se z glavama skoraj dotikala drug drugega ter držala vsak z eno roko nad šta-lico raztegnjen bel trak, kjer je stalo zapisano z zlatimi črkami: »Gloria

in excelsis Deo!» — Potem je nažgal sveče okrog hlevčka in pa tisto rdečkasto lučko je prižgal, — rdečkasto lučko, ki je zmerom o Božiču tako lepo svetila pred jaslami in dajala tudi sobi s svojo rdečkasto svetlobo poseben čar... čar svetega večera. Naposled je pa še pribil čisto nov prtiček v kot. Ta prtiček je napravila teta Uština za petnajst krajcarjev; iz pozlačenega papirja izrezane rože, in dvoje ptičkov iz plavega papirja, črke pa srebrne — vse to je dajalo ličnemu prtičku posebno lepoto. Ko je bilo vse v redu, je skočil Zdenko z mize, kjer je bil do zdaj stal, nazaj na tla, obstal sredi sobe in pogledal na svoje delo.

»Res, lepše je znal napraviti Janez... vse lepše!« — je glasno preudaril deček. »Poglej, Mina, tista-le angelčka nad štalico — kako se zibljeta in vrtita, namesto da bi visela mirno!... In tista visoka kamela tam pod hribčkom se bo vsak hip zvrnila... Pa še poglej, Mina, tisto kmetico, ki nese ovco okrog vratu ovito, — kako se nagiblje, ubožica, kako že kima z glavo in s svojim neprijetnim bremenom na grbi — zdajzdaj se bo prekucnila na kolena...«

Bilo je že pozno. Mati je prinesla v sobo troje čaš vročega čaja, vsi trije so sedli za mizo, da se pogovoré kaj lepega. Pred polnočnico niso hoteli iti nikamor v vas gledat, kakšne jaslíce imajo v tej, kakšne zopet v oni hiši. Tudi pričakovali niso nikogar, še Dobrevoljčeve Reze ne, četudi je bila obljubila že zjutraj, da se bo zvečer oglasila pri njih. Sami so sedeli za mizo, biti so hoteli popolnoma sami s svojo žalostjo, ki jih je navdajala.

»Žalosten sveti večer!« — je zavzdihnil naenkrat Zdenko in si je podprl glavo z dlanmi.

»Drugače je bilo časih!« — je zatarnala nepotrpežljiva Mina.

»Bo že Bog vse obrnil na bolje!« — je upala mati, in njen glas se je tresel ravno tako kakor njene zgrbančene ustne. Revica je bila stara in izdelana, njena lica so bila vela, in izmučeno so zrlé njene sive oči; prišla je, ubožica, za čašo, izpila je čaj popolnoma, in s tresočo roko je postavila prazno čašo nazaj na mizo. Čaj jo je nekoliko pokrepčal; njene oči so se ozrle bolj živahno po sobi, njena lica so se rahlo napela, in ko je zopet začela govoriti, je bil njen glas veliko mehkejši in prožnejši kot pa navadno. A prave veselosti ni bilo pri nikomur, ne pri materi, ne pri Mini in ne pri Zdenku; kakor môra je ležal na njihovih dušah čut osamelosti, čut, da ni pri mizi očeta in Janeza, da sta obadva zdaj-le, v tem trenutku, ko sedé oni sami za mizo in pijó čaj, daleč na bojišču, morda ravno v strelskih jarkih, v blatu in dežju in snegu, brez vsega tega, kar nazivljemo za potrebno...

»Zapojmo!« — je šepnil Zdenko; a ne mati, ne Mina ga nista čuli, tako sta bili zatcpljeni vsaka v svoje žalostne misli.

Soba je bila prostorna in velika, dišalo je v njej po kadilu kakor v cerkvi, lučka pred jaslami v kotu je prijazno mežikala in rdečkasto svetila kakor vsako leto, na mizi, lepo z belim prtom pregrnjeni, je ležal poprtnik. — Toda tistega tako blagega, sladkega duhá, ki je vel druga leta

tačas v hiši, ni bilo zdaj nikjer več. Zdenku se je zdela soba prevelika samo za tri osebe; bilo mu je, kakor da stoji kje v ogromni dvorani, sam in tih, zamišljen in otožen... Kje sta oče, ljubi oče, kje brat, predragi brat?...

»Da bi prišla vsaj Dobrevoljčeva Reza!« — je zaželela Mina in mahnila z roko po muhi, ki ji je hotela sestiti na nos. »Potem bi ne bilo tako dolgočasno...«

»Pa je ne bo!« — je rekla mati. »Reza rada obljudi, pa tudi rada pozabi!«

Zdenku se je zazdehalo.

»Ne pogovarjajmo se o Rezi, — samo tega nikar!« — je svetoval. »Ampak zapojmo rajši, zapojmo, pa bomo postali veseli!«

Mati in Mina sta ga začudeno pogledali.

»Pa dajmo, Zdenko! Saj božično petje je tako milo in tolažilno.« In mati je začela najprvo, z lepim, visokim, nekoliko tresočim glasom:

Své-é-ta noč,
blá-á-ažena noč,
vse že spi...
— — — — —

Za materjo sta zapela še Mina in Zdenko, in lepa svetonočna pesem se je mehkobno razlegala križem sobe. Dolgo so peli; sladki glasovi, ki so drhteli v sobi, so se lepo spajali z rdečkastim mežikanjem lučke pred jaslami in z vso ubrano svečanostjo svetega večera. Toda iz vseh pesmi je zvenela otožnost...

Ko so prenehali peti, so stopile vsem solze v oči, mati pa si je skrila obraz v predpasnik in je tiho zaihtela. Vsakdo izmed njih je vedel, kaj se vrši v duši njegovega bližnjega, zato ni nihče nič izpraševal...

Do polnočnice ni bilo več daleč. Vstali so od mize vsi trije in so se začeli preoblačevati v nedeljske obleke. Ker Reze še vedno ni bilo od nikoder, je prižgala mati leščerbo, Mina se je zavila v ruto, Zdenko pa si je zavihnil ovratnik od suknje ter si potisnil kučmo globoko na oči — in stopili so iz hiše na plano, da se odpravijo v hrib k polnočnici.

Noč je bila svetla in jasna, zvezde na nebu so migljale in lepo žarele. Še vedno je pihala od severa mrzla sapa; z drevja se je zdajpazdaj hipoma in šumoma usul na tla sneg... Sicer je bilo daleč naokrog vse mirno in tiho...

Mati je stopala naprej in je svetila; za njo je korakala s težkimi koraki Mina, da je pod njenimi nogami venomer rezko hreščalo in se udiralo; čisto zadaj pa je stopical Zdenko. Leščerba je slabo svetila, toliko bolj pa se je bleščala okrog njih belina zasneženih polj, kadarkoli so dospeli izmed drevja na prosto plan. Molčé so stopali vsi trije po ozki stezi v hrib, molčé kakor troje tajinstvenih skrivnostnih popotnikov, ki hodijo upognjeni do kolen s težko, neutешljivo bôljo v svojih srcih...

Samotne jelke in smreke na holmu so se tedaj za hip vzdramile in zavzdihnile kakor v sanjah. Molčéčim trem popotnikom po hribu navzgor

pa je bilo, kakor da je prišel ta vzdih iz daljne daljave, od tam, kjer se vojskujeta oče in bratec... Zavzdihnila sta pač v daljni daljavi oče in bratec ter si zaželela domov, ker je zdaj sveti večer... In še bolj so se sključili vsi trije, mati, Mina in Zdenko, hiteli so globoko upognjeni naprej v hrib, in še bolj so padale na nje sence ter jih zavijale v skrivnostno tajinstvenost in v žalost, ki je ležala v njihovih dušah...

O božje Dete, Kralj miru, utolaži žalostna srca!

Cvetinimirski.

SVETA NOČ.

E po štiridesetih letih se spominjam iz svojih otroških let na majhno pravljico o rojstvu Jezusovem, ki mi jo je babica pripovedovala. In kar miha me, da jo še enkrat povem.

Bilo je o Božiču. Vsi so se odpeljali v cerkev, razen babice in mene. Mislim, da sva bili v celi hiši prav sami doma. Midve nisva mogli, ker je bila ena premlada, druga pa prestara. Obe sva bili prav žalostni, ker nama ni bilo dano slišati božično pesem in gledati lučice pri polnočnici. Pa ko sva tako sedeli v svoji samoti, je začela babica pripovedovati:

»Živel je mož, ki je odšel v temno noč, da bi dobil na posodo iskro ognja. Šel je od hiše do hiše, trkal in prosil: »Zlati ljudje moji, pomagajte mi! Ravnokar mi je žena povila dete, zanetiti moram ogenj, da ogrejem njo in detece.«

Noč pa je bila globoka, vse je spalo, nihče ga ni čul.

Mož pa je hodil in hodil. Naposled je zagledal tam daleč na obzorju ognjen žar. Krenil je v tisto smer in videl, da pod milim nebom gori ogenj. Tropa belih ovac je ležala okoli ognja in spala in postaren pastir je bdel nad čedo.

Ko pa je prišel mož, ki si je hotel izposoditi iskro ognja, do ovac, je zagledal, da so ležali pastirju pri nogah trije veliki psi in spali. Vsi trije so se prebudili, ko se je mož približal. Odprli so svoja široka žrela in začeli lajati. A čudo prečudno, najmanjšega glasu ni bilo slišati. Mož je videl, kako se jim ježi dlaka na hrbtu, videl, kako se jim iskrijo ostri, beli zobje v ognjenem žaru, in kako so se vrgli vanj. Čutil je, kako ga je eden zagrabil za nogo, drugi za roko, in da se mu je eden obesil na tilnik. Ali čeljusti in zobje, s katerimi so ga hoteli psi popadati, jim niso bili poslušni, in mož ni trpel najmanjše škode.

Že je hotel naprej, da bi našel, kar je potreboval. Ali ovce so ležale tako na gosto druga pri drugi, hrbet ob hrbtu, da ni mogel naprej. Tedaj